

<https://nmrj.ui.ac.ir/?lang=en>
New Marketing Reserch Journal
E-ISSN: 2228- 7744
Vol. 12, Issue 3, No.46, Autumn 2022
Document Type: Research Paper
Received: 19/03/2022 Accepted: 25/10/2022

The Role of Mental Accounting in Controlling the Household Overspending Behavior

Mohammad Nazaripour *

Assistant Professor, Department of Accounting, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran.
m.nazaripour@uok.ac.ir

Fershteh Rahmani

MA Student, Department of Accounting, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran.
fershtehrahmani9097@gmail.com

Abstract

Overspending is the act of spending more money than you have or more than was planned or agreed upon. Controlling overspending behaviors through lifestyle modification can help households. Therefore, the purpose of this study is to investigate the role of mental accounting in controlling the behavior of household overspending. The population of this study is the heads of households in Kurdistan province. This study includes three dependent variables: income overspending, expected overspending, and credit overspending. Independent variables also include three groups: financial mental accounts, expenditure forecasting, and saving goals. Required data were collected through a questionnaire. To test the hypotheses, a multinomial logistic regression has been used. According to the research results, financial mental accounts such as current accounts, savings accounts, and investments along with variables such as age, household size, and housing status affect the behavior of income overspending. Research findings also show expenditure forecasting such as basic expenses, special expenses, healthcare, housing and durables, support for the family, and empowerment expenses, along with variables such as gender, household size, and housing status affect the expected overspending behavior. Finally, savings goals such as retirement/securities, love/family, esteem/luxuries, and self-actualization along with variables such as housing status and car status affect credit overspending.

Introduction:

Overspending is one of the serious problems of today's households. Understanding and controlling overspending behaviors can play an important role in the financial management and lifestyle modification of households. Overspending is the act of spending more money than one has or more than

*Corresponding author
2228- 7744/ © The author(s)

was planned or agreed upon. As such, the more people's knowledge and attention increase regarding the prediction of overspending behavior, the more rational their planning and financial decisions will be. Mental accounting is one of the effective factors that can help control overspending behavior. This means that mental accounting can help people in establishing a balance between the income and expenses, rationalizing expectations, paying debts on time, and strengthening the spirit of saving and investing. The purpose of the present study is to investigate the role of mental accounting in controlling the behavior of household overspending.

Methodology:

This study is applied in terms of purpose and descriptive-survey in terms of the data collection method. The population of the study is the heads of households in Kurdistan province, and the sample size is 315 people. This study includes three dependent variables: income overspending, expected overspending, and credit overspending. The independent variables are financial mental accounts, expenditure forecasting, and saving goals. The required data were collected through a questionnaire. To test the hypotheses, a multinomial logistic regression was used.

Findings:

In this study, in addition to the main factors, the effects of six demographic variables (gender, age, education, household size, personal housing, and personal vehicle) on people's overspending behaviors have been studied. The main factors related to the first dependent variable (income overspending behavior) are liquid assets, savings, investment, retirement, and insurance. The main factors related to the second dependent variable (expected overspending behavior) are six items, which are: basic expenses, special expenses, healthcare, housing and durables, supports for family, and business. The main factors related to the third dependent variable (credit overspending behavior) include six items, which are: basic needs, emergency/safety, retirement/security, love/family, esteem/luxuries, and self-actualization. According to the research results, financial mental accounts such as current accounts, savings accounts, and investment along with variables such as age, household size, and housing status affect the behavior of income overspending. Research findings also show expenditure forecasting such as basic expenses, special expenses, healthcare, housing and durables, supports for family, and empowerment expenses, along with variables such as gender, household size, and housing status affect the expected overspending behavior. Finally, savings goals such as retirement/securities, love/family, esteem/luxuries, and self-actualization along with variables such as housing status and car status affect credit overspending. The results also show that the effect of each of the main and demographic factors on each of the dependent variables differs from each other.

Conclusion:

Most households do not have a correct understanding of overspending behaviors. Therefore, distinguishing between issues such as income overspending behavior, expected overspending behavior, and credit overspending behavior, while presenting a clear picture of overspending behaviors, can help households in controlling such behaviors. Generally, the inability to manage household finances shows itself in the form of overspending, running up credit debt, and worrying about their future. These cases can have destructive effects on the future of households. Mental accounts as a self-control instrument can help households resist overspending behaviors. Finally, although financial planning and discipline are difficult to attain, careful planning can help households to set appropriate mental accounts. This work can help households avoid overspending behaviors and to set them on the path to financial well-being.

Keywords: Mental Accounting, Household Overspending Behavior, Multinomial Logistic Regression.

نقش حسابداری ذهنی در کنترل رفتار مصرف افراطی خانوار

محمد نظری پور^{۱*}، فرشته رحمانی^۲

۱- استادیار گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران

m.nazaripour@uok.ac.ir

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران

چکیده

هدف: مصرف افراطی از جمله مشکلات جدی خانوارهای امروزی است. مصرف افراطی به معنای فزونی خرج نسبت به داشته‌ها، انتظارات و یا مبالغ ازپیش تعیین شده است. کنترل رفتارهای مصرف افراطی از طریق اصلاح سبک زندگی می‌تواند به خانوارها کمک شایانی کند؛ بنابراین، پژوهش حاضر تلاش دارد تا نقش حسابداری ذهنی در کنترل رفتار مصرف افراطی خانوار را بررسی کند. **روش:** جامعه آماری پژوهش حاضر، سرپرستان خانوارهای استان کردستان است. پژوهش حاضر شامل سه متغیر وابسته مصرف افراطی درآمد، مصرف افراطی مورد انتظار و مصرف افراطی اعتباری است. متغیرهای مستقل نیز شامل سه گروه حساب‌های ذهنی مالی (ثروت)، پیش‌بینی مخارج و اهداف پس‌انداز است. داده‌های موردنیاز از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شدند. برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از رگرسیون لجستیک چندجمله‌ای استفاده شده است. **یافته‌ها:** طبق نتایج پژوهش حاضر حساب‌های ذهنی مالی همچون حساب‌های جاری، حساب‌های پس‌انداز، سرمایه‌گذاری به‌همراه متغیرهایی مانند سن، اندازه خانوار و وضعیت مسکن بر رفتار مصرف افراطی درآمد تأثیرگذار هستند. همچنین، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد مخارج پیش‌بینی شده همچون هزینه‌های اصلی زندگی، هزینه‌های استثنایی، هزینه‌های بهداشتی، هزینه‌های تعمیر اثاثه منزل، هزینه‌های پشتیبانی خانوار، هزینه‌های توانمندسازی به‌همراه متغیرهایی همچون جنسیت، اندازه خانوار و وضعیت مسکن بر رفتار مصرف افراطی موردانتظار تأثیرگذارند. در نهایت، طبق یافته‌های پژوهش، اهداف پس‌انداز همچون نیازهای دوران بازنشستگی، نیازهای عاطفی و اجتماعی، نیازهای تفریحی و تجملاتی، نیازهای خودشکوفایی به‌همراه متغیرهایی همچون وضعیت مسکن و وضعیت خودرو بر خریدهای افراطی (از طریق مشوق‌ها/کارت‌های اعتباری) تأثیرگذارند.

کلید واژه‌ها: حسابداری ذهنی، رفتار مصرف افراطی خانوار، رگرسیون لجستیک چندجمله‌ای

مقدمه

به دلیل پیچیدگی‌های منحصر به فرد رفتارهای انسانی و اثرات محیط پیرامونی، بسیاری از خانوارها از نظم دهی به الگوهای مصرف خود ناتوان‌اند. چنین خانوارهایی عموماً با مشکلات عدیده مالی همچون مصرف افراطی (ول خرجانه)، بدهی‌های غیرمتعارف، نداشتن پس انداز برای روز مبادا، پس انداز نکردن برای دوران بازنشستگی مواجه‌اند؛ برای مثال، براساس گزارش خبرگزاری ایمننا، حداقل هزینه زندگی در سال ۱۳۹۹ برای هر خانوار تهرانی در حدود ۱۰ میلیون تومان در ماه بوده است (زمانی نژاد، ۱۴۰۰). از آنجا که درآمد بسیاری از خانوارهای تهرانی در این مقطع زمانی کمتر از این مبلغ بوده است، مدیریت هزینه در بین این گونه خانوارها از اهمیت بالایی برخوردار است. شناخت و کنترل رفتارهای مصرف افراطی از جمله ضروریات زندگی امروزی است؛ زیرا می‌تواند به خانوارها در مدیریت امور مالی و ثبات مالی زندگی کمک کند. پیش‌نیاز بهره‌مندی از الگوی مصرف سالم در بزرگسالی، توانایی کنترل رفتارهای مصرف افراطی در دوران جوانی و نوجوانی است. پژوهش‌های مرتبط با رفتارهای مصرف افراطی عمدتاً بر سه حوزه زیر متمرکزند:

۱) موضوع مصرف افراطی (یعنی مصرف کالاهای لوکس و پرطمطراق، خرج‌های غیرضروری و پس انداز نکردن؛ ۲) نظریه‌های مرتبط با مصرف افراطی (یعنی الگوی مصرف افراطی گروه جمعیتی خاص و ارتباط بین مصرف افراطی با ویژگی‌های شخصیتی؛ ۳) تجزیه و تحلیل پیامدهای مصرف افراطی (یا نوجوانان؛ ۴) هدف هر سه مورد فوق، کنترل رفتارهای

مصرف افراطی است. براساس فرضیه چرخه زندگی رفتاری (چیما و سومان^۲، ۲۰۰۶)، حسابداری ذهنی از جمله ابزارهای مؤثر بر کنترل رفتارهای مصرف افراطی است (شفرین و تالر^۳، ۱۹۸۸). در همین راستا، پژوهش حاضر تلاش دارد تا از طریق تأکید بر نقش آفرینی سه حساب ذهنی (حساب‌های ذهنی مالی، اهداف پس انداز و پیش‌بینی مخارج) در کنترل رفتارهای مصرف افراطی افراد به تقویت منابع پژوهش کمک کند.

عموماً بیشتر افراد و خانوارها درک صحیح و درستی از رفتارهای مصرف افراطی ندارند. در سال‌های اخیر حوزه پژوهشی جدیدی با عنوان تأمین مالی شخصی در علم روان‌شناسی پدیدار شده که هدفش بررسی نحوه و میزان دقت پیش‌بینی افراد از هزینه‌های آتی‌شان است. براساس نتایج پژوهش پیتز و بوهرلر^۴ (۲۰۰۹) معمولاً افراد دیر متوجه تبعات رفتارهای مصرف افراطی خود می‌شوند.

برای تفهیم موضوع فرض می‌شود شخصی با درآمد سالانه ۱۰۰ واحد پولی قصد خرید خودرویی به مبلغ ۴۰ واحد پولی را دارد. علاقه او به اجناس لوکس، باعث شده است تا او چنین مبلغ غیرمتعارفی را برای خرید این کالا صرف کند. این موضوع می‌تواند بر سایر مخارج او همچون هزینه‌های روزمره و پس‌انداز تأثیرگذار باشد. در صورت بروز رفتار منطقی و حذف هزینه‌های غیرضروری از بودجه، او می‌تواند خودرویی را متناسب با شئون زندگی خود خریداری کند. در این پژوهش بر تفاوت بین مصرف افراطی درآمد، هزینه‌های افراطی موردانتظار و خرج‌های افراطی اعتباری تأکید می‌شود. مصرف افراطی درآمد زمانی اتفاق می‌افتد که هزینه‌ها

2. Cheema and Soman
3. Shefrin and Thaler
4. Peetz and Buehler

1. Yao & Cheng

منطقی تر می کند و تبعیت از اصول را تشویق می کند (ژانگ و ساسمن^۲، ۲۰۱۷). افراد و خانوارها اغلب تلاش می کنند بین انتخاب های هزینه ای مختلف نوعی توازن برقرار کنند.

از جمله دلایل اصلی بروز رفتارهای مصرف افراطی، ناتوانی در تدوین و اجرای برنامه ریزی های مالی است که این امر نیز به سهم خود باعث بودجه ریزی ضعیف، انجام هزینه های تکانشی و یا اعتیاد گونه (صرف از نظر توان مالی) و تقبل بدهی های غیر متعارف می شود (گرابمن و همکاران^۳، ۲۰۱۱)؛ بنابراین، اگر کسی نگران مصرف افراطی درآمدهای خود باشد (به خصوص افراد کم درآمد)، ضرورت دارد ضمن تلاش برای افزایش درآمد و ثروتش، اهدافی را نیز برای پس انداز مشخص کند و همچنین، باید بتواند توازنی بین درآمدها و هزینه هایش ایجاد کند. اگر کسی به طور مداوم از مخارج افراطی خود پشیمان می شود، شاید وقت آن رسیده باشد که از طریق بازنگری در انتظارات خود بتواند مسیر رفاه مالی اش را هموار کند. اگر کسی بدهی های خود را پرداخت نمی کند، ضرورت دارد فکری به حال کاهش بدهی هایش کند و در ضمن، برای تقویت روحیه پس انداز و سرمایه گذاری گام های جدی بردارد. حسابداری ذهنی ابزاری است که می تواند به افراد در تحقق موارد فوق کمک کند؛ بنابراین، هدف پژوهش حاضر مطالعه و بررسی اثرات حسابداری ذهنی (شامل سه حساب ذهنی) بر رفتارهای مصرف افراطی است. مدل مفهومی و متغیرهای پژوهش در شکل ۱ ارائه شده است.

بیشتر از درآمدها باشد. هزینه های افراطی به معنای خرج بیش از سقف بودجه تعیین شده است. مخارج افراطی اعتباری زمانی به وقوع می پیوندد که فرد نه تنها به فکر بازپرداخت بدهی ها نیست، بلکه مدام بدهی های خود را نیز افزایش می دهد. ویژگی بعدی پژوهش حاضر ایجاد تمایز بین سه دیدگاه متفاوت مرتبط با رفتارهای مصرف افراطی است. هرچه شناخت و دقت افراد در خصوص پیش بینی رفتار مصرف افراطی افزایش یابد، به همان میزان برنامه ریزی مالی و تصمیم گیری شان منطقی تر خواهد شد.

هرچند افراد پیش بینی هایی را در خصوص مصرف افراطی خود انجام می دهند، ممکن است این پیش بینی ها سوگیرانه باشد. به اعتقاد فیشر (۱۹۹۳) برخی از افراد برای کسب مقبولیت اجتماعی تمایل دارند هزینه ها را کمتر از درآمدها گزارش کنند؛ چراکه آنها از انتقاد و بدبینی دیگران به خود در هراس هستند. طبق نتایج پژوهش یوح و هانا^۱ (۲۰۱۰) برخی افراد که دارایی های مالی زیادی دارند، برداشت بیش از حد از منابع پس انداز شده را خرج افراطی تلقی نمی کنند. همچنین، نتایج پژوهش پیتز و بوهرلر (۲۰۰۹) نشان داد براساس تجربه، افراد عمدتاً تمایل دارند تا مخارج آتی خود را کمتر از حد برآورد کنند.

حسابداری ذهنی به افراد در دسته بندی هزینه ها، تخصیص منابع درآمدی به این دسته ها، بودجه بندی و تجزیه و تحلیل هزینه - منفعت کمک می کند. دسته بندی هزینه ها از طریق کاهش پیچیدگی انتخاب های پیش روی خانوارها به ساده سازی فرایند برنامه ریزی مالی آنان کمک می کند. بودجه بندی ضمن شفاف سازی قوانین مخارج، پرداخت ها را

2. Zhang & Sussman

3. Grubman et al.

1. Yuh & Hanna

پیشینه پژوهش

بسیاری از پژوهشگران دانشگاهی و سیاست‌گذاران، به رابطه بین هزینه‌های مصرف و ثروت شخصی توجه کرده‌اند. اثر ثروت (رابطه مثبت بین مصرف و سرمایه‌گذاری) را می‌توان نظریه‌ای اثرگذار محسوب کرد. نتایج پژوهش اسکولی و وردن^۱ (۲۰۰۸) نشان داد اثر ثروت نه تنها به میزان ثروت، به ترکیب آن نیز بستگی دارد؛ از این رو، پژوهش حاضر تلاش می‌کند تا نحوه اثرگذاری رفتارهای مصرف افراطی بر حساب‌های ذهنی ثروت، اهداف پس‌انداز و پیش‌بینی هزینه‌ها را مطالعه و بررسی کند.

بر اساس فرضیه چرخه زندگی، تلاش و اهتمام افراد بر این است که بتوانند هزینه‌های زندگی خود را از طریق برقراری توازن بین منابع درآمدی و الگوی مصرف مدیریت کنند (برناردلی و همکاران^۲، ۲۰۲۲). بر اساس این فرضیه، افراد عاقل معمولاً تلاش دارند از رفتارهای مصرف افراطی اجتناب کنند؛ به هر حال، ممکن است افراد در اواسط زندگی شان با برخی از حوادث پیش‌بینی نشده همچون نیاز به استقراض بیشتر، بدهکاری و یا حتی ورشکستگی، نوسانات درآمدی، بازنشستگی پیش از موعد و یا از کارافتادگی مواجه شوند (مک گرگور و آلیس^۳، ۲۰۰۳). به طور مشابه، ممکن است افراد مسن به دلیل کاهش شدید درآمدهای قابل مصرف و افزایش هزینه‌های مربوط به سلامتی دوران بازنشستگی دچار ناتوانی مالی شوند.

نظریه حسابداری ذهنی^۴

از دید تالر (۱۹۹۹) حسابداری ذهنی مجموعه‌ای از فعالیت‌های شناختی است که از سوی افراد و خانوارها

برای سامان دهی، ارزیابی و پیگیری رویدادهای مالی استفاده می‌شود. فرض بر این است که حسابداری ذهنی بتواند در تحقق سه هدف زیر مؤثر واقع شود: الف) ساده‌سازی تصمیمات؛ ب) تقویت خودکنترلی افراد در مواجهه با خریدهای وسوسه‌انگیز و غیرضروری؛ ج) حداکثرسازی پیامدهای مثبت حاصل از تصمیمات (ژانگ و ساسمن، ۲۰۱۸).

مطالعات انجام‌شده درباره حسابداری ذهنی را می‌توان چنین خلاصه کرد: الف) بخشی از مطالعات مربوط به ادراکات و ارزیابی نتایج است؛ برای مثال، از دید افراد، ارزش دو سود به صورت مجزاً بیشتر از ارزش یکپارچه آنها است (مرکل و همکاران، ۲۰۲۱). همچنین، گاهی اوقات از دید افراد، مفید بودن منصفانه بودن معامله‌ای به مراتب مهم‌تر از ارزش حاصل از خود معامله است (موهل باخر و همکاران، ۲۰۱۱)؛ ب) بخشی دیگر از مطالعات مربوط به جنبه‌های زمانی حسابداری ذهنی است. معمولاً افراد موجودی حساب خود را گاهی یا به ندرت بررسی می‌کنند. این امر بر ارزیابی بودجه‌ای و در نتیجه مخارج مربوطه اثرگذار است (موهل باخر و کرچلر^۵، ۲۰۱۹). برای مثال، زمانی که پرداخت صورت حساب‌ها به صورت ماهانه باشد و به صورت دوره‌ای نیز ارزیابی شوند، کاهش درآمد ماهیانه می‌تواند بر هزینه‌های غیرمکرر که مبلغ آنها بیش از یک سقف معین باشد، اثرگذار باشد (چمبرز و اسپنسر^۶، ۲۰۰۸)؛ ج) سومین بخش از مطالعات حسابداری ذهنی که احتمالاً اصلی‌ترین بخش آن نیز هست، شامل فرایند بودجه‌بندی می‌شود. افراد تمایل دارند پول و موارد مصرف آن را عنوان‌گذاری و دسته‌بندی کنند. به عبارت دیگر، افراد فعالیت‌های مالی خود را به گروه‌های مشخصی همچون مسکن، غذا و

1. Schooley & Worden
2. Bernardelli et al.
3. McGregor & Ellison
4. mental accounting theory

5. Muehlbacher & Kirchler
6. Chambers and Spencer

آتی (پس اندازهای دوران بازنشستگی) هزینه کنند. لوین در پژوهش خود از نظریه چرخه زندگی رفتاری استفاده کرد و دریافت که دارایی‌های مندرج در حساب‌های بانکی کمترین هزینه ذهنی را دارد؛ به این معنی که مقاومت این گونه دارایی‌ها در برابر وسوسه‌های خرج پایین است. دارایی‌های مندرج در حساب‌های پس‌انداز کوتاه‌مدت هزینه‌های ذهنی متوسطی دارند؛ زیرا تا حدودی در مقابل وسوسه‌های خرج مقاومت می‌کنند. دارایی‌های مندرج در حساب‌های پس‌انداز بلندمدت هزینه‌های ذهنی بالایی دارند؛ زیرا کاملاً در مقابل وسوسه‌های خرج مقاومت می‌کنند. برای مثال، اگر فردی ۱۰۰۰ واحد پولی در یک حساب جاری داشته باشد، به راحتی آن را مصرف خواهد کرد؛ اما اگر این مبلغ در یک حساب پس‌انداز بلندمدت نگه داشته شود، فرد کمتر دچار وسوسه برای خرج آن می‌شود.

نتایج پژوهش اورمینسکی و گوسوامی^۳ (۲۰۱۵) نشان داد اهداف پس‌انداز و هزینه‌های پیش‌بینی شده می‌تواند به عنوان مکانیسم خودکنترلی به افراد در اجتناب از مصرف افراطی کمک کند. براساس نتایج پژوهش چیماس و سومان (۲۰۰۶) افراد از طریق تدوین بودجه برای دسته‌های مختلف مخارج در تلاش‌اند تا از رفتارهای مصرف افراطی پرهیز کنند. علاوه بر پایبندی به بودجه، پس‌انداز برای خریدهای بزرگ‌تر نیز می‌تواند روش مؤثری برای کنترل رفتارهای مصرف افراطی باشد (شفیر و تالر، ۲۰۰۶). به اعتقاد یائو و چنگک (۲۰۱۷) افرادی که قبل از اتخاذ هرگونه تصمیم پس‌انداز و سرمایه‌گذاری با یک مشاور مالی مشورت کرده باشند، احتمال رفتار مصرف افراطی‌شان کاهش می‌یابد. به علاوه، نتایج پژوهش دونو-آدونسو و بسنت^۴ (۲۰۱۹) نشان داد مصرف

سرگرمی دسته‌بندی می‌کنند و برای هر کدام نیز یک سقف بودجه‌ای مشخص تعیین می‌کنند (داداشی و همکاران، ۲۰۲۲). برای مثال، ممکن است هر بخش از هزینه‌ها به یک دسته مشخص اختصاص یابد؛ زیرا هزینه‌ها برای تحقق یک هدف معین (برای مثال، تغذیه یا سرگرمی)، یا دارای سقف مشخصی (برای مثال، کارهایی که با ۱۰ واحد پولی قابل انجام هستند)، یا دارای روشی یکسان برای پرداخت (کارت اعتباری و یا نقدی)، یا در یک مکان مشخص رخ می‌دهند (برای مثال، فروشگاه لوازم خانگی، داروخانه یا تعطیلات تابستانی). هدف سامان‌دهی هزینه‌ها در قالب حساب‌های ذهنی کاهش هزینه‌های محاسباتی مرتبط با تصمیمات هزینه‌ای، تسهیل خودکنترلی و جلوگیری از مصرف افراطی است (حییبه و همکاران، ۲۰۱۸). به عبارت دیگر، هدف افراد از به کارگیری حسابداری ذهنی، ردیابی هزینه‌های مرتبط با فعالیت‌های موردعلاقه و همچنین، پس‌انداز برای چیزهای غیرمکرر، اما موردنیاز است (موهل باخر و کرچلر، ۲۰۱۳).

حسابداری ذهنی و مصرف افراطی

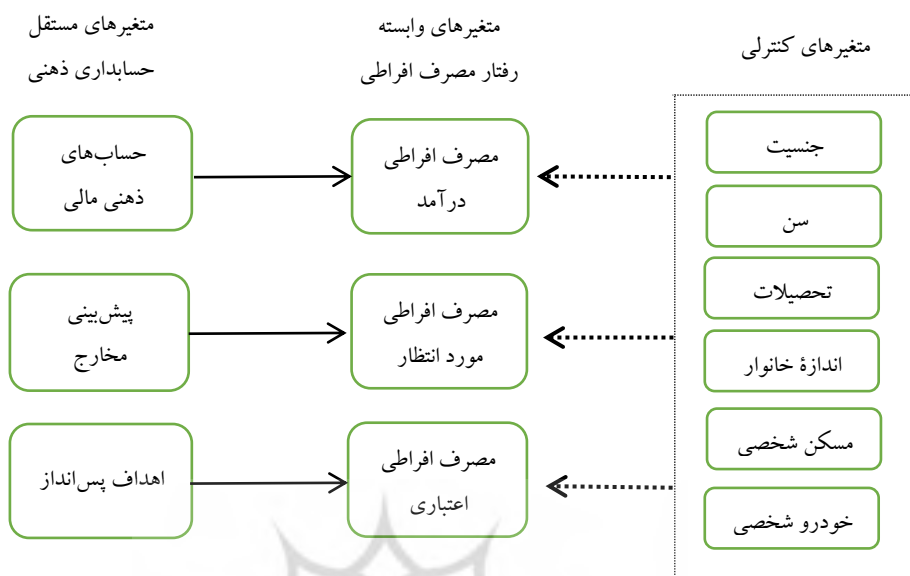
حسابداری ذهنی به عنوان ابزار خودکنترلی می‌تواند به افراد در جلوگیری از مصرف اضافی کمک کند (لیو و همکاران، ۲۰۱۹). از حسابداری ذهنی می‌توان برای تبیین فرایند کدگذاری، دسته‌بندی و ارزیابی پیامدهای اقتصادی مصرف استفاده کرد (تالر، ۱۹۹۹). به اعتقاد شفرین و تالر (۱۹۸۸) افراد ممکن است به صورت ذهنی دارایی‌های خود را به سه دسته (درآمد جاری، دارایی جاری و درآمدهای آتی) تقسیم کنند. نتایج پژوهش لوین^۲ (۱۹۹۸) نشان داد افراد تمایل زیادی دارند تا از محل دارایی‌های جاری (نقدینگی فعلی) به جای درآمدهای

3. Urminsky & Goswami
4. Donou-Adonsou & Basnet

1. Liu et al.
2. Levin

به اندازه خرج نقدی دردناک نیست. افراد زمانی می توانند بر رفتارهای مصرف افراطی فائق آیند که افق برنامه ریزی بلندمدت داشته باشند.

افراطی اعتباری ممکن است ناشی از برداشت نادرست از درآمد و دسترسی اینترنتی باشد؛ زیرا به لحاظ روان شناسی، خرج کردن از طریق کارت اعتباری (بدهی)

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش؛ اقتباس شده از پژوهش سوئی و همکاران (۲۰۲۱)

فرضیه های پژوهش

سه گزینه ای زیر استفاده شده است: در طی ۱۲ ماه گذشته، در مقایسه با درآمدها، وضعیت هزینه ای خانوار شما چگونه بوده است؟ «هزینه ها با درآمد برابر بوده است»، «هزینه ها از درآمد بیشتر بوده است»، «هزینه ها از درآمد کمتر بوده است».

مصرف افراطی مورد انتظار (متغیر وابسته): این متغیر بیانگر سه حالت برابری، فزونی و یا کاستی هزینه های واقعی یک خانوار از هزینه های مورد انتظار در طول سال گذشته است. برای سنجش این متغیر از سؤال سه گزینه ای زیر استفاده شده است:

در طی ۱۲ ماه گذشته، در مقایسه با پیش بینی ها یا انتظارات، وضعیت هزینه ای خانوار شما چگونه بوده است؟

«هزینه ها با انتظارات برابر بوده است»، «هزینه ها از انتظارات بیشتر بوده است»، «هزینه ها از انتظارات کمتر بوده است».

فرضیه اول: حساب های ذهنی مالی (ثروت) بر رفتار مصرف افراطی درآمد تأثیر معناداری دارد.

فرضیه دوم: پیش بینی مخارج بر رفتار مصرف افراطی مورد انتظار تأثیر معناداری دارد.

فرضیه سوم: اهداف پس انداز بر رفتار مصرف افراطی اعتباری (از طریق مشوق ها/ کارت های اعتباری) تأثیر معناداری دارد.

متغیرهای پژوهش

بر اساس مدل مفهومی توضیحات مرتبط با متغیرهای وابسته و متغیرهای مستقل به شرح زیر است:

مصرف افراطی درآمد (متغیر وابسته): این متغیر بیانگر سه حالت برابری، فزونی و یا کاستی هزینه های یک خانوار از درآمدهای آن در طول سال گذشته است. برای سنجش این متغیر از سؤال

در پژوهش حاضر متغیرهای کنترلی عبارت‌اند از: جنسیت، سن، تحصیلات، اندازه خانوار، مسکن شخصی و خودرو شخصی.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی و به‌شیوه پیمایشی-تحلیلی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل خانوارهای ساکن استان کردستان و دوره زمانی آن تابستان و پاییز سال ۱۴۰۰ است. از آنجا که تعداد جامعه آماری نامحدود فرض شده است، با استفاده از فرمول کوکران تعداد نمونه ۳۸۴ نفر برآورد شد. با تلاش‌های صورت گرفته ۳۲۳ پرسشنامه عودت داده شد که در نهایت، ۳۱۵ پرسشنامه قابل استفاده تشخیص داده شد. نرخ بازگشت پرسشنامه‌ها ۸۲ درصد است که در سطح مطلوبی قرار دارد (کوک و همکاران، ۲۰۰۰).

برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از رگرسیون لجستیکی چندعاملی استفاده شده است. داده‌های موردنیاز از طریق پرسشنامه گردآوری شده است. برای طراحی پرسشنامه از پیشینه پژوهش به‌خصوص پژوهش‌های شیائو آندرسون^۱ (۱۹۹۷)، شفرین و استاتمن (۲۰۰۰)، آدامز و کوکوچا^۲ (۲۰۱۰)، لی و همکاران (۲۰۱۰) و لی و هانا (۲۰۱۵) استفاده شده است.

پیش از توزیع گسترده پرسشنامه، ابتدا تعداد ۱۵ پرسشنامه بین کارشناسان خبره با هدف حداقل سازی ابهامات و اشکالات احتمالی توزیع شد. براساس نتایج حاصل از توزیع اولیه، تغییرات کمی در پرسشنامه اعمال شد. سپس نسخه نهایی پرسشنامه بین جامعه آماری توزیع شد. در تکمیل بخشی از پرسشنامه که به صورت آنلاین صورت گرفت، با مدیران سایت‌ها

مصرف افراطی اعتباری (متغیر وابسته): این متغیر بیانگر سه حالت پرداخت منظم، نامنظم بدهی‌ها و یا عدم استفاده از بدهی‌ها (ناشی از مشوق‌ها/کارت‌های اعتباری) در طول سال گذشته است. برای سنجش این متغیر از سؤال سه‌گزینه‌ای زیر استفاده شده است:

در طی ۱۲ ماه گذشته، وضعیت پرداخت بدهی‌های خانوار شما چگونه بوده است؟
«پرداخت منظم بدهی‌ها»، «پرداخت نامنظم بدهی‌ها»، «عدم استفاده از بدهی‌ها».

حساب‌های ذهنی (ثروت) مالی (متغیر مستقل): شامل چهار متغیر حساب‌های جاری، حساب‌های پس‌انداز، سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی برای دوران بازنشستگی است؛ به این معنی که چقدر از درآمد خانوارها به هر کدام از این موارد اختصاص می‌یابد. برای سنجش هر کدام از متغیرهای این بخش از یک سؤال سه‌گزینه‌ای (کم، متوسط و زیاد) استفاده شده است.

پیش‌بینی مخارج (متغیر مستقل): شامل شش متغیر هزینه‌های ضروری (اصلی) زندگی، هزینه‌های موردی (مانند اسباب‌کشی، عروسی فرزندان و کمک به مؤسسات خیریه)، هزینه‌های مراقبت‌های بهداشتی، هزینه تعمیرات اثاثیه منزل، هزینه‌های حمایت و پشتیبانی از اعضای خانواده، هزینه‌های توانمندسازی شخصی است. برای سنجش هر کدام از متغیرهای شش‌گانه از سه سؤال دوگزینه‌ای (بله و خیر) استفاده است.

اهداف پس‌انداز (متغیر مستقل): شامل شش متغیر نیازهای اولیه (فیزیولوژیک)، نیازهای اضطراری، نیازهای دوران بازنشستگی، نیازهای عاطفی و اجتماعی، نیازهای تفریحی و تجملاتی و نیازهای خودشکوفایی است. برای سنجش هر کدام از متغیرهای شش‌گانه از سه سؤال دوگزینه‌ای (بله و خیر) استفاده است.

آنها درخواست شد که پرسشنامه را تکمیل کنند.

تحلیل یافته‌های پژوهش

در این بخش ابتدا به اطلاعات جمعیت‌شناختی

پژوهش اشاره می‌شود (جدول ۱).

جدول ۱: اطلاعات جمعیت‌شناختی

متغیر	گونه	درصد	متغیر	گونه	درصد
جنسیت	مرد	۵۴/۳	تحصیلات	دیپلم و پایین‌تر	۳۶/۵
	زن	۴۵/۷		فوق‌دیپلم	۱۵/۹
سن	کمتر از ۳۵ سال	۴۶/۷		لیسانس	۳۶/۸
	۳۵ تا ۵۵ سال	۳۹/۴	فوق‌لیسانس و دکتری	۱۰/۸	
مسکن شخصی	بیشتر از ۵۵ سال	۱۴/۰	تعداد اعضای خانوار	دو نفر	۱۷/۱
	دارد	۵۵/۲		سه نفر	۲۲/۶
	ندارد	۴۴/۸	چهار نفر	۳۶/۲	
	خودرو شخصی	دارد	۴۷/۶	پنج نفر و بیشتر	۲۴/۱
	ندارد	۵۲/۴			

مقایسه‌های دوجه‌دو با مبنای قرارداد یکی از گروه‌ها به عنوان گروه مرجع فراهم می‌کند. برای هر فرضیه، خروجی نرم‌افزار شامل شش جدول به شرح زیر است:

۱) جدول خلاصه پردازش عناصرها

این جدول بیانگر تعداد عناصرهای متغیرهای وابسته و تعداد عناصرهای متغیرهای مستقل دووجهی است. از آنجا که بخش متغیرهای جمعیت‌شناختی شامل متغیرهای مستقل دووجهی نیز هست، از ذکر آنها در این بخش خودداری شده است. متغیرهای وابسته شامل سه متغیر است که به ترتیب عبارت‌اند از: رفتار مصرف افراطی درآمد، رفتار مصرف افراطی موردانتظار و رفتار خریدهای افراطی. هر متغیر نیز شامل سه رسته است. سه رسته متغیر وابسته اول عبارت‌اند از: برابری هزینه با

تماس حاصل شد و از آنها درخواست شد ضمن قرارداد پرسشنامه در سایت از اعضا نیز درخواست کنند با پژوهشگران همکاری لازم را به عمل آورند. بخش دیگر پرسشنامه به صورت مستقیم برای افرادی که شماره تماس شان در اختیار بود، ارسال شد و سپس از

باتوجه به جدول ۱، ۵۴/۳ درصد پاسخ‌دهندگان مرد و ۴۵/۷ درصد آنان نیز زن بودند. سن، مدرک تحصیلی و تعداد اعضای خانوار بیشتر پاسخ‌دهندگان به ترتیب کمتر از ۳۵ سال (۴۶/۷ درصد)، لیسانس (۳۶/۸ درصد) و چهار نفر (۳۶/۲ درصد) بود. همچنین، ۵۵/۲ درصد از پاسخ‌دهندگان مسکن شخصی و ۴۷/۶ درصد نیز خودرو شخصی داشتند.

تحلیل یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر برای آزمون فرضیه‌ها از رگرسیون لجستیک چندجمله‌ای استفاده شده است. رگرسیون لجستیک چندجمله‌ای مدلی است که از آن برای پیش‌بینی احتمالات مرتبط با نتایج متفاوت یک متغیر وابسته طبقه‌بندی شده براساس مجموعه‌ای از متغیرهای مستقل (با هر مقیاسی) استفاده می‌شود. رگرسیون لجستیک چندجمله‌ای مجموعه‌ای از ضرایب را برای

برخوردار است یا خیر. این جدول شامل یک آزمون خی دو نسبت درست‌نمایی است. ردیف اول، مدل را بدون توجه به متغیرهای مستقل بررسی می‌کند. ردیف دوم (نهایی) مدل را با فرض ورود متغیرهای مستقل بررسی می‌کند. ردیف دوم بیانگر این است که آیا متغیرهای اضافه شده به میزان چشمگیری باعث بهبود مدل در مقایسه با ردیف اول (بدون ورود متغیرهای مستقل) می‌شود یا خیر. اگر سطح معناداری ردیف دوم کمتر از ۰/۰۵ باشد، آن گاه می‌توان اظهار داشت به لحاظ آماری مدل نهایی بهتر از مدل اولیه قادر به پیش‌بینی متغیر وابسته است.

جدول ۳: جدول برازش مدل مرتبط با متغیرهای وابسته

آزمون‌های نسبت درست‌نمایی ^۳			معیار برازش مدل ^۲	مدل	
سطح معناداری	درجه آزادی	خی دو		منهای لگاریتم دو لایکلی‌هود ^۴	وابسته اول
-	-	-	۶۱۸/۵۷۳	عرض از مبدأ (اولیه)	وابسته اول
۰/۰۰۰	۲۰	۳۶۰/۱۶۸	۲۵۸/۴۰۵	نهایی	وابسته اول
-	-	-	۶۸۰/۹۸۲	عرض از مبدأ (اولیه)	وابسته دوم
۰/۰۰۰	۲۴	۱۹۶/۵۵۵	۴۸۴/۲۷۴	نهایی	وابسته دوم
-	-	-	۶۶۲/۷۷۷	عرض از مبدأ (اولیه)	وابسته سوم
۰/۰۰۰	۲۴	۱۵۵/۴۷۵	۵۰۷/۳۰۲	نهایی	وابسته سوم

2. model fitting criteria
3. likelihood ratio tests
4. log likelihood
5. intercept only

درآمد، فزونی هزینه بر درآمد و کاستی هزینه بر درآمد. سه رسته متغیر وابسته دوم عبارت‌اند از: برابری هزینه با انتظارات، فزونی هزینه از انتظارات و کاستی هزینه از انتظارات. سه رسته متغیر وابسته سوم عبارت‌اند از: پرداخت منظم بدهی‌ها، پرداخت نامنظم بدهی و عدم استفاده از بدهی‌ها.

جدول ۲: خلاصه پردازش عنصرهای مرتبط با متغیرهای وابسته

رسته	متغیر وابسته اول		متغیر وابسته دوم		متغیر وابسته سوم	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
رسته اول	۸۲	۲۶/۰	۱۰۸	۳۴/۳	۱۲۸	۴۰/۶
رسته دوم	۱۷۵	۵۵/۶	۱۱۹	۳۷/۸	۱۱۶	۳۶/۸
رسته سوم	۵۸	۱۸/۴	۸۸	۲۷/۹	۷۱	۲۲/۵
جمع	۳۱۵	۱۰۰	۳۱۵	۱۰۰	۳۱۵	۱۰۰

طبق جدول فوق برای متغیر وابسته اول رسته «فزونی هزینه بر درآمد» دارای بیشترین فراوانی و رسته «کاستی هزینه بر درآمد» دارای کمترین فراوانی است. برای متغیر وابسته دوم رسته «فزونی هزینه از انتظارات» دارای بیشترین فراوانی و رسته «کاستی هزینه از انتظارات» دارای کمترین فراوانی است. برای متغیر وابسته سوم رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» دارای بیشترین فراوانی و «عدم استفاده از بدهی‌ها» دارای کمترین فراوانی است.

(۲) جدول اطلاعات برازش مدل^۱

این جدول بیانگر این نکته است که آیا مدل اصلی (شامل همه متغیرهای مستقل) در مقایسه با مدل اولیه (بدون لحاظ متغیرهای مستقل) از برازش مناسبی

1. model fitting information

از آنجا که تمام ضرایب مک‌فادن مرتبط با هر سه متغیر وابسته بالاتر از ۰/۲ هستند، می‌توان اظهار داشت متغیرهای مستقل به خوبی توانسته‌اند واریانس متغیرهای وابسته را تبیین کنند.

۴) جدول آزمون‌های نسبت درست‌نمایی

این جدول نشان می‌دهد که کدام متغیرهای مستقل تأثیر چشمگیری در مدل دارد و به لحاظ آماری کدام یک از متغیرهای مستقل معنادار هستند. اگر سطح معناداری هر متغیر مستقل کمتر از حد آستانه (۰/۰۵) باشد، آن متغیر به لحاظ آماری معنادار است.

در جدول فوق ستون‌های دو بیانگر میزان بهبود مدل نهایی در مقایسه با مدل اولیه است. برای مثال، این مورد برای متغیر وابسته اول برابر با ۳۶۰/۱۶۸ واحد است که از اختلاف بین اعداد ۶۱۸/۵۷۳ و ۲۵۸/۴۰۵ به دست آمده است. درجه آزادی بیانگر تعداد متغیرهای مستقل در رسته است. تعداد رسته‌ها نیز دو (به استثنای رسته گروه مرجع) است. از آنجا که سطح معناداری هر سه متغیر وابسته کمتر از ۰/۰۵ است، در مقایسه با مدل اولیه، مدل نهایی هر مدل می‌تواند به نحو مناسبی متغیر وابسته را پیش‌بینی کند.

۳) ضریب تعیین پزدو^۱ (شبه R^2)

در رگرسیون لجستیک چندجمله‌ای می‌توان از ضریب تعیین پزدو برای تعیین اینکه چه مقدار از واریانس متغیر وابسته توسط مدل تبیین می‌شود، استفاده کرد. به عبارت دیگر، این ضریب بیانگر آنالوگ‌های تقریبی برای ضریب تعیین (R^2) است. در رگرسیون لجستیک چندجمله‌ای شبه R^2 ها بیش از یک مورد است که به راحتی نیز تفسیرپذیر نیستند (پیتچ و استیونز، ۲۰۱۵). اگر مقدار شبه R^2 مک‌فادن بیشتر از ۰/۲ باشد، می‌توان اظهار داشت که تناسب مدل بسیار خوب است. نرم‌افزار SPSS برای این آماره سه ضریب کاکس و اسنل، نگل کر که و مک‌فادن را محاسبه می‌کند.

جدول ۴: جدول ضریب تعیین پزدو (شبه R^2)

مرتبط با متغیرهای وابسته

ضریب	وابسته اول	وابسته دوم	وابسته سوم
کاکس و اسنل ^۲	۰/۶۸۱	۰/۴۶۴	۰/۳۹۰
نگل کر که ^۳	۰/۷۹۱	۰/۵۲۳	۰/۴۴۲
مک‌فادن ^۴	۰/۵۷۸	۰/۲۸۶	۰/۲۳۱

1. Pseudo R-Square
2. Cox and Snell
3. Nagelkerke
4. McFadden

جدول ۵: جدول آزمون‌های نسبت درست‌نمایی مرتبط با متغیرهای جمعیت‌شناختی

متغیر وابسته سوم			متغیر وابسته دوم			متغیر وابسته اول			اثر
آزمون‌های نسبت درست‌نمایی	معیار برازش مدل	معیار برازش مدل	آزمون‌های نسبت درست‌نمایی	معیار برازش مدل	آزمون‌های نسبت درست‌نمایی	معیار برازش مدل	معیار برازش مدل		
Sig.	خی دو	- 2likelihood	Sig.	خی دو	- 2likelihood	Sig.	خی دو	- 2likelihood	
-	۰/۰۰۰	۵۰۷/۳۰۲ ^a	-	۰/۰۰۰	۴۸۴/۴۲۷ ^a	-	۰/۰۰۰	۲۵۸/۴۰۵ ^a	عرض از مبدأ
۰/۱۵۵	۳/۷۲۹	۵۱۱/۰۳۰	۰/۶۲۶	۰/۹۳۷	۴۸۵/۳۶۴	۰/۰۴۱	۶/۳۶۹	۲۶۴/۷۷۴	سن
۰/۰۱۹	۷/۹۰۴	۵۱۵/۲۰۶	۰/۱۲۷	۴/۱۲۵	۴۸۸/۵۵۱	۰/۱۳۱	۴/۰۶۲	۲۶۲/۴۶۷	تحصیلات
۰/۰۲۵	۷/۳۶۹	۵۱۴/۶۷۱	۰/۰۰۰	۱۸/۵۳۷	۵۰۲/۹۶۴	۰/۰۴۶	۶/۱۴۴	۲۶۴/۵۵۰	اندازه خانوار
۰/۳۰۱	۲/۳۹۸	۵۰۹/۷۰۰	۰/۰۶۱	۵/۵۸۳	۴۹۰/۰۱۰	۰/۵۶۱	۱/۱۵۶	۲۵۹/۵۶۱	جنسیت
۰/۰۰۰	۲۲/۲۰۸	۵۲۹/۵۱۰	۰/۰۰۰	۲۹/۲۰۹	۵۱۳/۶۳۶	۰/۰۰۰	۲۷/۵۰۲	۲۸۵/۹۰۷	وضعیت مسکن
۰/۰۰۶	۱۰/۱۰۲	۵۱۷/۴۰۴	۰/۷۰۰		۴۸۴/۴۲۷	۰/۶۱۸	۰/۹۶۳	۲۵۹/۳۶۸	وضعیت خودرو

آماره خی دو بیانگر تفاوت در احتمال منهای دو لگاریتم لایک‌لی هود بین مدل نهایی و یک مدل کاهش یافته است. مدل کاهش یافته با حذف یک اثر از مدل نهایی تشکیل می‌شود. در اینجا فرض صفر این است که مقدار تمام پارامترهای آن اثر برابر با صفر است. χ^2 این مدل کاهش یافته برابر با مدل نهایی است؛ زیرا حذف آن باعث افزایش درجه آزادی نمی‌شود.

نکته: درجه آزادی برای همه متغیرها عدد ۲ است. مسکن بر متغیر وابسته دوم، و چهار متغیر جمعیت‌شناختی (تحصیلات، اندازه خانوار، وضعیت مسکن و وضعیت خودرو) بر متغیر وابسته سوم تأثیر گذار هستند. با توجه به جدول فوق سه متغیر جمعیت‌شناختی سن، اندازه خانوار و وضعیت مسکن بر متغیر وابسته اول، سه متغیر جمعیت‌شناختی اندازه خانوار، جنسیت و وضعیت

جدول ۶: جدول آزمون‌های نسبت درست‌نمایی مرتبط با عوامل اصلی متغیر وابسته اول

متغیر وابسته اول			اثر
آزمون‌های نسبت درست‌نمایی	معیار برازش مدل	معیار برازش مدل	
Sig.	خی دو	- 2likelihood	
۰/۰۰۰	۷۹/۱۳۸	۳۳۷/۵۴۳	حساب‌های جاری

۰/۰۰۰	۳۸/۴۴۴	۲۹۶/۸۴۹	حساب‌های پس‌انداز
۰/۰۰۰	۴۵/۲۸۷	۳۰۳/۶۹۳	سرمایه‌گذاری
۰/۲۶۰	۲/۶۹۱	۲۶۱/۰۹۶	برنامه‌ریزی برای بازنشستگی

نکته: درجه آزادی برای همه متغیرها عدد ۲ است. برنامه‌ریزی برای بازنشستگی بر متغیر وابسته اول با توجه به جدول فوق، از بین عوامل اصلی فقط متغیر تأثیر گذار نیست.

جدول ۷: جدول آزمون‌های نسبت درست‌نمایی مرتبط با عوامل اصلی متغیرهای وابسته دوم و سوم

متغیر وابسته سوم			اثر	متغیر وابسته دوم			اثر
آزمون‌های نسبت درست‌نمایی	معیار برازش مدل	اثر		آزمون‌های نسبت درست‌نمایی	معیار برازش مدل	اثر	
Sig.	Chi دو	- 2likelihood		Sig.	Chi دو	- 2likelihood	
۰/۱۱۱	۴/۴۰۴	۵۱۱/۷۰۶	نیازهای اولیه	۰/۰۰۰	۱۷/۳۵۰	۵۰۱/۷۷۷	هزینه‌های اصلی زندگی
۰/۳۴۵	۲/۱۲۸	۵۰۹/۴۳۰	نیازهای اضطراری	۰/۰۰۶	۱۰/۳۳۸	۴۹۴/۷۶۵	هزینه‌های استثنایی
۰/۰۰۰	۱۸/۷۳۴	۵۲۶/۰۳۶	نیازهای دوران بازنشستگی	۰/۰۰۲	۱۲/۵۹۹	۴۹۷/۰۲۶	هزینه‌های بهداشتی
۰/۰۰۰	۲۴/۱۷۳	۵۳۱/۴۷۵	نیازهای عاطفی و اجتماعی	۰/۰۲۵	۷/۳۹۵	۴۹۱/۸۲۲	هزینه‌های تعمیر اثاثیه منزل
۰/۰۸۸	۴/۸۷۲	۵۱۲/۱۷۴	نیازهای تفریحی و تجملاتی	۰/۰۰۰	۳۸/۴۲۸	۵۲۲/۸۵۴	هزینه‌های پشتیبانی از خانواده
۰/۰۲۵	۷/۳۶۹	۵۱۴/۶۷۱	نیازهای خودشکوفایی	۰/۰۰۰	۱۸/۵۳۷	۵۰۲/۹۶۴	هزینه‌های توانمندسازی شخصی

بر آورد پارامترها که ضرایب نیز نامیده می‌شوند، بیانگر میزان تأثیر گذاری هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته با فرض ثابت ماندن سایر متغیرها است. به عبارت دیگر، ضرایب رگرسیونی، برآوردی از پارامترهای جامعه نامعلوم است و رابطه بین متغیر پیش‌بینی کننده و متغیر وابسته را بیان می‌کند. در بخش زیرین بر آورد پارامترهای مرتبط با هر متغیر وابسته به صورت جداگانه ارائه می‌شود.

نکته: درجه آزادی برای همه متغیرها عدد ۲ است. با توجه به جدول فوق، هر شش عامل اصلی بر متغیر وابسته دوم تأثیر گذار است و از بین عوامل اصلی مرتبط با متغیر وابسته سوم فقط دو متغیر نیازهای اولیه و نیازهای اضطراری تأثیر گذار نیستند.

۵) جدول برآورد پارامترها^۱

1. parameter estimates

الف) برآورد پارامترهای مرتبط با متغیر وابسته اول

جدول ۸: جدول برآورد پارامترهای مرتبط با متغیر وابسته اول^a

رسته کاستی هزینه بر درآمد			رسته فزونی هزینه بر درآمد			متغیرهای پیش‌بینی کننده
Exp(B)	Sig.	B	Exp(B)	Sig.	B	
	۰/۰۰۰	-۷/۵۲۷	-	۰/۰۰۰	۱۷/۲۵۹	عرض از مبدأ
۰/۸۹۶	۰/۷۳۰	-۰/۱۱۰	۰/۳۶۸	۰/۰۱۸	-۱/۰۰۰	سن
۱/۴۹۰	۰/۰۶۰	۰/۳۹۹	۰/۹۱۷	۰/۷۴۹	-۰/۰۸۷	تحصیلات
۱/۲۸۷	۰/۲۳۹	۰/۲۵۳	۱/۹۱۸	۰/۰۲۴	۰/۶۵۲	اندازه خانوار
۲/۶۸۳	۰/۰۱۴	۰/۹۸۷	۰/۰۳۳	۰/۰۰۰	-۳/۴۲۵	حساب‌های جاری
۱/۰۹۸	۰/۸۰۷	۰/۰۹۳	۰/۰۹۶	۰/۰۰۰	-۲/۳۴۵	حساب‌های پس‌انداز
۴/۵۲۳	۰/۰۰۰	۱/۵۰۹	۰/۲۱۴	۰/۰۰۱	-۱/۵۴۳	سرمایه گذاری
۱/۱۱۴	۰/۷۲۸	۰/۱۰۸	۰/۵۰۱	۰/۱۳۲	-۰/۶۹۱	بازنشستگی
۱/۰۵۲	۰/۹۰۸	۰/۰۵۰	۱/۷۷۲	۰/۲۸۶	۰/۵۷۲	[جنسیت=۱]
		b			b	[جنسیت=۲]
۰/۹۹۲	۰/۹۸۹	-۰/۰۰۸	۰/۰۶۲	۰/۰۰۰	-۲/۷۸۶	[وضعیت مسکن=۱]
		b			b	[وضعیت مسکن=۲]
۰/۸۳۵	۰/۶۷۷	-۰/۱۸۰	۰/۵۸۹	۰/۳۴۷	-۰/۵۲۹	[وضعیت خودرو=۱]
		b			b	[وضعیت خودرو=۲]
a گروه مرجع: برابری هزینه با درآمد						
b این پارامتر معادل صفر فرض شده است؛ زیرا اضافی (Redundant) است.						

لجستیک چندجمله‌ای برآورد شده برای مدل‌ها است. از آنجا که برآورد پارامترها نسبت به گروه مرجع صورت می‌گیرد، انتظار می‌رود اگر متغیر پیش‌بینی کننده یک واحد تغییر کند؛ نسبت به گروه مرجع، شانس متغیر وابسته مربوط به رسته مورد نظر به اندازه ضریب مربوطه تغییر کند.

برای نمونه، طبق جدول فوق، اگر فردی حساب‌های جاری خود را یک واحد افزایش دهد، احتمال قرار گرفتن او در رسته «فزونی هزینه بر درآمد» نسبت به رسته مرجع «برابری هزینه با درآمد» به میزان ۳/۴۲۵ واحد کاهش می‌یابد (با فرض ثابت ماندن سایر متغیرها)؛ زیرا ضریب مربوطه در ستون B منفی است؛

نکته: در این پژوهش سطح خطا برابر و کمتر از ۰/۱۰ ($P \leq 0.10$) فرض شده است. برای فرضیه اول رسته «برابری هزینه با درآمد» به عنوان گروه مرجع انتخاب شده است؛ بنابراین، دو رسته دیگر «فزونی هزینه بر درآمد» و «کاستی هزینه بر درآمد» با گروه مرجع مقایسه شده است. از آنجا که خروجی نرم افزار SPSS برای هر مورد شامل موارد زیادی بود، تلاش شد فقط سه ستون خیلی مهم آن برای هر گروه مقایسه مورد اشاره قرار گیرد. برای تفسیر آزمون فرضیه اول ابتدا ستون B و سپس ستون Exp(B) تحلیل می‌شود.

ستون B: این ستون بیانگر ضرایب رگرسیون

که افزایش تحصیلات باعث منطقی تر شدن و در نتیجه، کاهش هزینه‌ها نسبت به درآمدها می‌شود.

ستون $\text{Exp}(B)$: این ستون بیانگر نسبت‌های شانس برای پیش‌بینی‌کننده‌ها است؛ به این معنی که اگر نسبت شانس بزرگ تر از یک باشد، احتمال بیشتری وجود دارد که نتیجه در گروه مقایسه قرار گیرد. همچنین، اگر نسبت شانس کمتر از یک باشد، احتمال بیشتری وجود دارد که نتیجه در گروه مرجع قرار گیرد.

بر اساس اطلاعات جدول فوق، اگر فردی حساب‌های جاری، حساب‌های پس‌انداز و سرمایه‌گذاری خود را یک واحد افزایش دهد، احتمال قرار گرفتن او در رسته «فزونی هزینه بر درآمد» نسبت به رسته «برابری هزینه با درآمد» به ترتیب $0/033$ واحد، $0/096$ واحد و $0/214$ واحد کاهش می‌یابد (با فرض ثابت ماندن سایر متغیرها). همچنین، اگر سن فردی یک واحد افزایش یابد، انتظار می‌رود احتمال قرار گرفتن او در رسته «فزونی هزینه بر درآمد» نسبت به رسته «برابری هزینه با درآمد» $0/368$ واحد کاهش یابد. اگر اندازه خانوار یک واحد افزایش یابد، احتمال قرار گرفتن او در رسته «فزونی هزینه بر درآمد» نسبت به رسته «برابری هزینه با درآمد» $1/918$ واحد افزایش می‌یابد. در نهایت، در مقایسه با افراد فاقد مسکن، انتظار می‌رود احتمال اینکه افراد دارای مسکن رسته «فزونی هزینه بر درآمد» را نسبت به رسته «برابری هزینه با درآمد» انتخاب کنند، به اندازه $0/062$ واحد کاهش یابد.

همچنین، اگر فردی حساب‌های جاری و سرمایه‌گذاری خود را یک واحد افزایش دهد، انتظار می‌رود احتمال قرار گرفتن او در رسته «کاستی هزینه بر درآمد» نسبت به رسته «برابری هزینه با درآمد» به ترتیب $2/683$ واحد و $4/523$ واحد افزایش یابد (با فرض

به این معنی که افزایش حساب‌های جاری مانع تقبل هزینه‌های اضافی از سوی فرد می‌شود و بنابراین، احتمال برقراری تعادل بین هزینه‌ها و درآمدهای وی افزایش می‌یابد. همچنین، اگر سن فردی یک رده (طبقه) افزایش یابد، انتظار می‌رود احتمال اینکه او رسته «فزونی هزینه بر درآمد» را نسبت به رسته «برابری هزینه با درآمد» انتخاب کند، $1/000$ واحد کاهش می‌یابد؛ به این معنی که افزایش سن باعث منطقی تر شدن هزینه‌ها و در نتیجه احتمال برابری آنها با درآمدها می‌شود. اگر اندازه خانوار یک نفر افزایش یابد، احتمال اینکه فرد در رسته «فزونی هزینه بر درآمد» نسبت به رسته «برابری هزینه با درآمد» قرار گیرد، $0/652$ واحد افزایش می‌یابد؛ به این معنی که افزایش اعضای خانوار احتمال فزونی هزینه‌ها نسبت به درآمدها را افزایش می‌دهد. در نهایت، در مقایسه با افراد فاقد مسکن، انتظار می‌رود افراد دارای مسکن به اندازه $2/786$ واحد تمایل کمتری به انتخاب رسته «فزونی هزینه بر درآمد» نسبت به رسته «برابری هزینه با درآمد» داشته باشند؛ به این معنی که داشتن مسکن احتمال برقراری تعادل بین هزینه‌ها و درآمدها را افزایش می‌دهد.

همچنین، طبق اطلاعات مندرج در جدول فوق، اگر فردی حساب‌های جاری خود را یک واحد افزایش دهد، احتمال اینکه او رسته «کاستی هزینه بر درآمد» را نسبت به رسته «برابری هزینه با درآمد» انتخاب کند، $0/987$ واحد افزایش می‌یابد (با فرض ثابت ماندن سایر متغیرها)؛ به این معنی که افزایش حساب‌های جاری احتمال کاهش هزینه‌ها نسبت به درآمدها را افزایش می‌دهد. همچنین، اگر تحصیلات فردی یک مقطع افزایش یابد، احتمال اینکه او رسته «کاستی هزینه بر درآمد» نسبت به رسته مرجع «برابری هزینه با درآمد» را انتخاب کند، $0/399$ واحد افزایش می‌یابد؛ به این معنی

او در رسته «کاستی هزینه بر درآمد» نسبت به رسته «برابری هزینه با درآمد» ۱/۴۹۰ واحد افزایش یابد.

ثابت ماندن سایر متغیرها). همچنین، اگر تحصیلات فردی یک مقطع افزایش یابد، انتظار می رود احتمال قرار گرفتن

ب) برآورد پارامترهای مرتبط با متغیر وابسته دوم

جدول ۹: جدول برآورد پارامترهای مرتبط با متغیر وابسته دوم^۳

رسته کاستی هزینه از انتظارات			رسته فزونی هزینه از انتظارات			متغیرهای پیش بینی کننده
Exp(B)	Sig.	B	Exp(B)	Sig.	B	
-	۰/۰۰۱	۵/۳۲۳	-	۰/۰۰۰	-۷/۹۰۲	عرض از مبدأ
۰/۸۰۹	۰/۳۶۱	-۰/۲۱۱	۰/۸۶۱	۰/۵۶۳	-۱/۵۰	سن
۰/۸۲۲	۰/۲۲۶	-۰/۱۹۶	۱/۲۱۶	۰/۲۶۳	-۰/۱۹۶	تحصیلات
۱/۲۴۰	۰/۱۸۸	۰/۲۱۵	۱/۷۳۸	۰/۰۰۴	۰/۵۵۳	اندازه خانوار
۰/۴۲۴	۰/۰۱۹	-۰/۸۵۹	۲/۳۲۲	۰/۰۱۹	۰/۸۴۳	هزینه های اصلی زندگی
۰/۵۴۵	۰/۰۹۴	-۰/۶۰۸	۱/۹۸۲	۰/۰۵۵	۰/۶۸۴	هزینه های استثنایی
۰/۴۷۰	۰/۰۳۶	-۰/۷۵۶	۱/۹۵۲	۰/۰۵۹	۰/۶۶۹	هزینه های بهداشتی
۰/۹۵۵	۰/۸۹۵	-۰/۰۴۶	۲/۳۸۳	۰/۰۱۴	۰/۸۶۸	هزینه های تعمیر اثاثیه منزل
۰/۲۳۴	۰/۰۰۱	-۱/۴۵۳	۳/۱۳۴	۰/۰۰۱	۱/۱۴۲	هزینه های پشتیبانی از خانواده
۰/۸۱۸	۰/۵۹۷	-۰/۲۰۱	۳/۷۵۲	۰/۰۰۰	۱/۳۲۲	هزینه های توانمندسازی شخصی
۰/۸۷۲	۰/۶۷۰	-۰/۱۳۷	۰/۴۵۱	۰/۰۲۲	-۰/۷۹۵	[جنسیت=۱]
		^b			^b	[جنسیت=۲]
۰/۵۴۱	۰/۰۸۷	-۰/۶۱۴	۰/۱۵۴	۰/۰۰۰	-۱/۸۷۲	[وضعیت مسکن=۱]
		^b			^b	[وضعیت مسکن=۲]
۱/۲۳۰	۰/۵۴۲	۰/۲۰۷	۰/۸۸۳	۰/۷۳۲	-۰/۱۲۵	[وضعیت خودرو=۱]
		^b			^b	[وضعیت خودرو=۲]

a گروه مرجع: برابری هزینه با انتظارات

b این پارامتر معادل صفر فرض شده است؛ زیرا اضافی است.

زندگی فردی یک واحد افزایش یابد، احتمال قرار گرفتن او در رسته «فزونی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با انتظارات» به میزان ۰/۸۴۳ واحد افزایش می یابد (با فرض ثابت ماندن سایر متغیرها). اگر اندازه خانوار یک نفر افزایش یابد، احتمال قرار گرفتن آن فرد در رسته «فزونی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با انتظارات» ۰/۵۵۳ واحد افزایش می یابد. در مقایسه با زنان، احتمال قرار گرفتن مردان در رسته «فزونی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با انتظارات» ۰/۷۹۵ واحد کاهش می یابد.

نکته: در این پژوهش سطح خطا برابر و کمتر از ۰/۱۰ ($P \leq 0.10$) فرض شده است.

در فرضیه دوم، رسته «برابری هزینه با انتظارات» به عنوان گروه مرجع انتخاب شده است. در این قسمت تفسیر متغیرهایی که معنا دار هستند، در دو رسته «فزونی هزینه از انتظارات» و «کاستی هزینه از انتظارات» با گروه مرجع مقایسه می شوند. ابتدا ستون B و سپس ستون Exp(B) تحلیل می شود.

ستون B: این ستون بیانگر برآورد پارامترها نسبت به گروه مرجع است. برای مثال، اگر هزینه های اصلی

انتظارات» به ترتیب ۱/۷۳۸ واحد، ۲/۳۲۲ واحد و ۱/۹۸۲ واحد، ۱/۹۵۲ واحد، ۲/۳۸۲ واحد، ۳/۱۳۴ واحد و ۳/۷۵۲ واحد افزایش می‌یابد (با فرض ثابت ماندن سایر متغیرها). اگر اندازه خانوار یک نفر افزایش یابد، احتمال قرار گرفتن آن فرد در رسته «فزونی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با انتظارات» ۱/۷۳۸ واحد افزایش می‌یابد. در مقایسه با زنان، احتمال قرار گرفتن مردان در رسته «فزونی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با انتظارات» ۰/۴۵۱ کاهش می‌یابد. در نهایت، در مقایسه با افراد فاقد مسکن، احتمال قرار گرفتن افراد دارای مسکن در رسته «فزونی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با انتظارات» به اندازه ۰/۱۵۴ واحد کاهش می‌یابد.

همچنین، اگر فردی هزینه‌های اصلی زندگی، هزینه‌های استثنایی، هزینه‌های بهداشتی و هزینه‌های پشتیبانی از خانواده خود را یک واحد افزایش دهد، انتظار می‌رود احتمال قرار گرفتن او در رسته «کاستی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با انتظارات» به ترتیب ۰/۴۲۴ واحد، ۰/۵۴۵ واحد، ۰/۴۷۰ واحد و ۰/۲۳۴ واحد کاهش یابد. در نهایت، در مقایسه با افراد فاقد مسکن، احتمال قرار گرفتن افراد دارای مسکن در رسته «کاستی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با انتظارات» به اندازه ۰/۵۴۱ واحد کاهش می‌یابد.

در نهایت، در مقایسه با افراد فاقد مسکن، احتمال قرار گرفتن افراد دارای مسکن در رسته «فزونی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با انتظارات» به میزان ۱/۸۷۲ واحد کمتر می‌شود.

همچنین، اگر فردی هزینه‌های اصلی زندگی خود را یک واحد افزایش دهد، احتمال قرار گرفتن او در رسته «کاستی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با انتظارات» به میزان ۰/۸۵۹ واحد کاهش می‌یابد (با فرض ثابت ماندن سایر متغیرها). به علاوه اگر اندازه خانوار یک نفر افزایش یابد، احتمال قرار گرفتن آن فرد در رسته «کاستی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با انتظارات» ۰/۲۷۵ واحد افزایش یابد.

در نهایت، در مقایسه با افراد فاقد مسکن، احتمال قرار گرفتن افراد دارای مسکن در رسته «کاستی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با انتظارات» به میزان ۰/۶۱۴ واحد کاهش می‌یابد؛ به این معنی داشتن مسکن باعث کاهش هزینه‌ها نسبت به انتظارات می‌شود.

ستون $\text{Exp}(B)$: این ستون بیانگر نسبت‌های

شانس برای پیش‌بینی کننده‌ها است. برای مثال، اگر فردی هزینه‌های اصلی زندگی، هزینه‌های استثنایی، هزینه‌های بهداشتی، هزینه‌های تعمیر و نگهداری منزل و اثاثیه منزل، هزینه‌های پشتیبانی از خانواده و هزینه‌های توانمندسازی شخصی خود را یک واحد افزایش دهد، انتظار می‌رود احتمال قرار گرفتن او در رسته «فزونی هزینه از انتظارات» نسبت به رسته «برابری هزینه با

ج) برآورد پارامترهای مرتبط با متغیر وابسته سوم

جدول ۱۰: جدول برآورد پارامترهای مرتبط با متغیر وابسته سوم^a

رسته عدم استفاده از بدهی‌ها			رسته پرداخت نامنظم بدهی‌ها			متغیرهای پیش‌بینی کننده
Exp(B)	Sig.	B	Exp(B)	Sig.	B	
-	۰/۳۲۲	۱/۴۵۲	-	۰/۰۰۰	-۹/۷۳۰	عرض از مبدأ
۱/۳۱۹	۰/۲۶۷	۰/۲۷۷	۱/۵۴۵	۰/۰۶۴	۰/۴۳۵	سن
۰/۹۵۶	۰/۷۸۹	-۰/۰۴۵	۱/۴۹۱	۰/۰۱۴	۰/۳۹۹	تحصیلات
۰/۹۷۵	۰/۸۸۸	-۰/۰۲۵	۱/۲۳۸	۰/۱۹۷	۰/۲۱۴	اندازه خانوار
۰/۶۹۶	۰/۶۴۶	-۰/۳۶۲	۳/۲۰۳	۰/۰۹۰	۱/۱۶۴	نیازهای اولیه
۳/۰۰۶	۰/۱۶۰	۱/۱۰۱	۱/۰۹۷	۰/۸۹۲	۰/۰۹۲	نیازهای اضطراری
۰/۴۸۷	۰/۰۵۳	-۰/۷۱۹	۲/۴۴۹	۰/۰۰۷	۰/۸۹۶	نیازهای دوران بازنشستگی
۰/۵۹۹	۰/۱۹۳	-۰/۵۱۳	۳/۶۴۷	۰/۰۰۰	۱/۲۹۴	نیازهای عاطفی و اجتماعی
۱/۲۱۷	۰/۷۴۹	۰/۱۹۶	۲/۹۵۴	۰/۰۳۲	۱/۰۸۳	نیازهای تفریحی و تجملاتی
۰/۵۶۰	۰/۳۳۹	-۰/۵۸۰	۲/۹۱۲	۰/۰۳۹	۱/۰۶۹	نیازهای خودشکوفایی
۰/۷۷۵	۰/۴۴۸	-۰/۲۵۵	۰/۶۱۳	۰/۱۲۵	-۰/۴۸۹	[جنسیت=۱]
		.b			.b	[جنسیت=۲]
۰/۲۰۸	۰/۰۰۰	-۱/۵۷۲	۰/۸۲۸	۰/۵۸۱	-۰/۱۸۹	[وضعیت مسکن=۱]
		.b			.b	[وضعیت مسکن=۲]
۰/۵۴۳	۰/۰۹۴	-۰/۶۱۱	۰/۳۵۰	۰/۰۰۲	-۱/۰۴۹	[وضعیت خودرو=۱]
		.b			.b	[وضعیت خودرو=۲]
a گروه مرجع: پرداخت منظم بدهی‌ها						
b این پارامتر معادل صفر فرض شده است؛ زیرا اضافی است.						

واحد افزایش می‌یابد (با فرض ثابت ماندن سایر متغیرها)؛ به این معنی که افزایش نیازهای اولیه باعث کسری منابع درآمدی و در نتیجه افزایش احتمال پرداخت نامنظم بدهی‌ها می‌شود. همچنین، اگر سن فردی یک رده افزایش یابد، احتمال قرار گرفتن او در رسته «پرداخت نامنظم بدهی‌ها» نسبت به رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» ۰/۴۳۵ واحد افزایش می‌یابد. به علاوه، اگر سطح تحصیلات فردی یک مقطع افزایش یابد، احتمال قرار گرفتن او در رسته «پرداخت نامنظم بدهی‌ها» نسبت به رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» ۰/۳۹۹ واحد افزایش می‌یابد. در نهایت، در مقایسه با افراد فاقد خودرو، احتمال قرار گرفتن افراد دارای خودرو در رسته «پرداخت نامنظم

نکته: در این پژوهش سطح خطا برابر و کمتر از ۰/۱۰ ($P \leq 0.10$) فرض شده است. در این فرضیه، رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» به عنوان گروه مرجع انتخاب شده است. در این قسمت تفسیر متغیرهایی که معنادار هستند در دو رسته «پرداخت نامنظم بدهی‌ها» و «عدم استفاده از بدهی‌ها (مشوق‌ها/کارت‌های اعتباری)» با گروه مرجع مقایسه می‌شود. ابتدا ستون B و سپس ستون Exp(B) تحلیل می‌شود.

ستون B: براساس نتایج مندرج در جدول فوق، اگر فردی نیازهای اولیه خود را یک واحد افزایش دهد، احتمال قرار گرفتن او در رسته «پرداخت نامنظم بدهی‌ها» نسبت به رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» به میزان ۱/۱۶۴

نامنظم بدهی‌ها» نسبت به رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» به ترتیب ۳/۷۵۶ واحد، ۳/۷۲۲ واحد، ۳/۶۷۳، ۲/۳۳۱ و ۴/۱۶۹ واحد افزایش می‌یابد (با فرض ثابت ماندن سایر متغیرها). در نهایت، در مقایسه با افراد فاقد مسکن، احتمال قرار گرفتن افراد دارای مسکن در رسته «پرداخت نامنظم بدهی‌ها» نسبت به رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» به میزان ۰/۲۸۹ واحد کاهش می‌یابد.

همچنین، اگر فردی نیازهای دوران بازنشستگی خود را یک واحد افزایش دهد، احتمال قرار گرفتن او در رسته «عدم استفاده از بدهی‌ها» نسبت به رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» ۰/۴۸۷ واحد کاهش می‌یابد (با فرض ثابت ماندن سایر متغیرها). همچنین، در مقایسه با افراد فاقد مسکن، احتمال قرار گرفتن افراد دارای مسکن در رسته «عدم استفاده از بدهی‌ها» نسبت به رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» به میزان ۰/۲۰۸ کاهش می‌یابد. در نهایت، در مقایسه با افراد فاقد خودرو، احتمال قرار گرفتن افراد دارای خودرو در رسته «عدم استفاده از بدهی‌ها» نسبت به رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» به اندازه ۰/۵۴۳ واحد کاهش می‌یابد.

۶) جدول طبقه‌بندی

این جدول بیانگر نتایج عملی استفاده از مدل رگرسیون لجستیک چندجمله‌ای است. این جدول برای هر رسته متغیر وابسته حاوی مقادیر پیش‌بینی شده به شرح زیر است:

بدهی‌ها» نسبت به رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» به میزان ۱/۰۴۹ واحد کاهش می‌یابد.

همچنین، اگر فردی نیازهای دوران بازنشستگی خود را یک واحد افزایش دهد، احتمال قرار گرفتن او در رسته «عدم استفاده از بدهی‌ها» نسبت به رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» ۰/۷۱۹ واحد کاهش می‌یابد (با فرض ثابت ماندن سایر متغیرها)؛ به این معنی که افزایش نیازهای دوران بازنشستگی افراد را مجبور به اخذ وام و سپس پرداخت آنها می‌کند. همچنین، در مقایسه با افراد فاقد مسکن، احتمال قرار گرفتن افراد دارای مسکن در رسته «عدم استفاده از بدهی‌ها» نسبت به رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» به میزان ۱/۵۷۲ واحد بیشتر می‌شود. در نهایت، در مقایسه با افراد فاقد خودرو، احتمال قرار گرفتن افراد دارای خودرو در رسته «عدم استفاده از بدهی‌ها» نسبت به رسته «پرداخت منظم بدهی‌ها» به میزان ۰/۶۱۱ واحد کاهش می‌یابد؛ به این معنی که افراد فاقد مسکن و خودرو برای به دست آوردن این نوع دارایی‌ها مجبور به اخذ وام و سپس پرداخت اقساط مربوطه هستند.

ستون $Exp(B)$: این ستون بیانگر نسبت‌های

شانس برای پیش‌بینی کننده‌ها است. برای مثال، اگر فردی نیازهای اولیه، نیازهای دوران بازنشستگی، نیازهای عاطفی و اجتماعی، نیازهای تفریحی و تجملاتی و نیازهای خودشکوفایی خود را یک واحد افزایش دهد، احتمال قرار گرفتن او در رسته «پرداخت

الف) جدول طبقه‌بندی متغیر وابسته اول

جدول ۱۱: جدول طبقه‌بندی متغیر وابسته اول

پیش‌بینی شده				مشاهده شده
درصد صحیح	کاستی هزینه بر درآمد	فزونی هزینه بر درآمد	برابری هزینه با درآمد	
۷۲/۰	۱۳	۱۰	۵۹	برابری هزینه با درآمد
۹۳/۷	۵	۱۶۴	۶	فزونی هزینه بر درآمد
۶۰/۳	۳۵	۲	۲۱	کاستی هزینه بر درآمد
۸۱/۹	۱۶/۸	۵۵/۹	۲۷/۳	درصد کلی

درصد، ۹۳/۷ درصد و ۶۰/۳ درصد بوده است. دقت کلی پیش‌بینی مدل نیز برابر با ۸۱/۹ درصد است. این نتایج بیانگر مناسب بودن مدل برآورد شده است.

براساس جدول فوق، دقت پیش‌بینی مدل برای رسته‌های «برابری هزینه با درآمد»، «فزونی هزینه بر درآمد» و «کاستی هزینه بر درآمد» به ترتیب برابر با ۷۲

ب) جدول طبقه‌بندی متغیر وابسته دوم

جدول ۱۲: جدول طبقه‌بندی متغیر وابسته دوم

پیش‌بینی شده				مشاهده شده
درصد صحیح	کاستی هزینه از انتظارات	فزونی هزینه از انتظارات	برابری هزینه با انتظارات	
۵۵/۶	۲۲	۲۶	۶۰	برابری هزینه با انتظارات
۳۷/۹	۱۳	۸۸	۱۸	فزونی هزینه از انتظارات
۵۸/۰	۵۱	۱۴	۲۳	کاستی هزینه از انتظارات
۶۳/۲	۲۷/۳	۴۰/۶	۳۲/۱	درصد کلی

پیش‌بینی کنند. در کل نیز دقت پیش‌بینی مدل ۶۳/۲ درصد است. این نتایج بیانگر مناسب بودن مدل برآورد شده است.

براساس جدول فوق، مدل توانسته است رسته‌های «برابری هزینه با انتظارات»، «فزونی هزینه از انتظارات» و «کاستی هزینه از انتظارات» را به ترتیب در ۵۵/۶ درصد موارد، ۳۷/۹ درصد موارد و ۵۸/۰ درصد موارد درست

ج) جدول طبقه‌بندی متغیر وابسته سوم

جدول ۱۳: جدول طبقه‌بندی متغیر وابسته سوم

پیش‌بینی شده				مشاهده شده
درصد صحیح	عدم استفاده از بدهی‌ها	پرداخت نامنظم بدهی‌ها	پرداخت منظم بدهی‌ها	
۶۸/۰	۱۶	۲۵	۸۷	پرداخت منظم بدهی‌ها
۶۹/۸	۸	۸۱	۲۷	پرداخت نامنظم بدهی‌ها
۴۶/۵	۳۳	۱۴	۲۴	عدم استفاده از بدهی‌ها
۶۳/۸	۱۸/۱	۳۸/۱	۴۳/۸	درصد کلی

بحث و نتیجه‌گیری
طبق نتایج برخی از پژوهش‌ها، بسیاری از جوامع دچار رفتارهای مصرف افراطی هستند (سوئی و همکاران، ۲۰۲۱). در این پژوهش، علاوه بر مجموعه‌ای از عوامل اصلی، اثرات شش متغیر جمعیت‌شناختی (جنسیت، سن، تحصیلات، اندازه

براساس جدول فوق، مدل توانسته است رسته‌های «پرداخت منظم بدهی‌ها»، «پرداخت نامنظم بدهی‌ها» و «عدم استفاده از بدهی‌ها» را به ترتیب در ۶۸/۰ درصد موارد، ۶۹/۸ درصد موارد و ۴۶/۵ درصد موارد درست پیش‌بینی کند. در کل نیز دقت پیش‌بینی مدل ۶۳/۸ درصد است. این نتایج بیانگر مناسب بودن مدل برآورد شده است.

خانوار، مسکن شخصی و خودرو شخصی) بر رفتارهای مصرف افراطی افراد بررسی شده است. عوامل اصلی مرتبط با متغیر وابسته اول (رفتار مصرف افراطی درآمد) چهار مورد است که عبارت‌اند از: حساب‌های جاری، حساب‌های پس‌انداز، سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی برای بازنشستگی. عوامل اصلی مرتبط با متغیر وابسته دوم (رفتار مصرف افراطی موردانتظار) شش مورد است که عبارت‌اند از: هزینه‌های اصلی زندگی، هزینه‌های استثنایی (اتفاقی)، هزینه‌های بهداشتی، هزینه‌های تعمیر اثاثیه منزل، هزینه‌های پشتیبانی از خانوار و هزینه‌های توانمندسازی شخصی. عوامل اصلی مرتبط با متغیر وابسته سوم (مصرف افراطی اعتباری) شش مورد است که عبارت‌اند از: نیازهای اولیه، نیازهای اضطراری، نیازهای دوران بازنشستگی، نیازهای عاطفی و اجتماعی، نیازهای تفریحی و تجملاتی، نیازهای خودشکوفایی. طبق یافته‌های پژوهش حاضر، نحوه اثرگذاری هر یک از عوامل اصلی و جمعیت‌شناختی بر هر یک از متغیرهای وابسته با یکدیگر متفاوت است.

بر اساس نتایج برخی از پژوهش‌ها، خانوارها ممکن است هزینه‌های خود را دست کم بگیرند و در نتیجه، درک درستی از رفتارهای مصرف افراطی نداشته باشند (ساسمن و آلترا^۱، ۲۰۱۲). پژوهش حاضر از طریق تمایز قائل شدن بین مؤلفه‌هایی همچون رفتار مصرف افراطی درآمد، رفتار مصرف افراطی موردانتظار و رفتار مصرف (خرید) افراطی اعتباری، تلاش کرده است تا از رفتارهای مصرف افراطی افراد تصویر مناسبی را ارائه کند که بتواند به افراد در کنترل این گونه رفتارها کمک کند.

طبق نتایج پژوهش ساسمن و آلترا (۲۰۱۲) افراد هزینه‌های خود را ردیابی می‌کنند و آنها را در قالب

حساب‌های ذهنی دسته‌بندی می‌کنند. اگر هزینه‌های یک دسته خاص افزایش یابد، احتمال اینکه در آینده هزینه‌های این دسته کاهش یابد، بسیار است (سومان، ۲۰۰۱). هم‌راستا با چرخه عمر زندگی رفتاری مدنظر تالر (۱۹۹۹)، نتایج پژوهش حاضر نشان داد می‌توان رفتارهای مصرف افراطی افراد را از طریق طراحی حساب‌های ذهنی مالی، بودجه‌ریزی ذهنی و پس‌اندازهای ذهنی کنترل کرد. نتایج حاصل از رگرسیون لجستیک چندجمله‌ای نشان داد افرادی که به پس‌انداز و سرمایه‌گذاری تمایل دارند، می‌توانند در قبال رفتار مصرف افراطی درآمد، رفتار مصرف افراطی موردانتظار و رفتار مصرف (خرید) افراطی اعتباری مقاومت بیشتری داشته باشند. اهداف پس‌انداز نقش مؤثری در کنترل رفتار مصرف افراطی درآمد و رفتار مصرف (خرید) افراطی اعتباری دارد. بودجه‌ریزی (پیش‌بینی مخارج) در کنترل رفتار مصرف افراطی موردانتظار و رفتار مصرف (خرید) افراطی اعتباری مؤثر است. توانایی پیش‌بینی صحیح هزینه‌های آتی برای اختصاص درست مبالغ به هر حساب ذهنی ضروری است. این مورد می‌تواند به افراد در کنترل رفتار مصرف افراطی آتی کمک کند.

به دلایل زیر، ممکن است پیش‌بینی‌ها سوگیرانه باشد: ۱) خانوارها به اندازه کافی از تفکیک رفتار مصرف افراطی درآمد، رفتار مصرف افراطی موردانتظار و رفتار مصرف (خرید) افراطی اعتباری آگاه نیستند؛ ۲) همچنین، آنان از طراحی حساب‌های ذهنی مختلف برای کاهش رفتارهای مصرف افراطی آگاه نیستند. در پیشینه پژوهش دلایلی برای رفتارهای مصرف افراطی وجود دارد. نخست اینکه نتایج برخی از پژوهش‌ها نشان می‌دهد بودجه‌ریزی ذهنی بر پیش‌بینی افراد از رفتار مصرف افراطی درآمد و رفتار مصرف

در جامعه ما بسیاری از خانوارها در مدیریت مالی شان با مشکلاتی مواجه هستند که این امر خود را به شکل مصرف افراطی، ناتوانی در پرداخت به موقع بدهی ها و نگرانی درباره آینده نشان می دهد. طبق نتایج این پژوهش، بسیاری از افراد متوجه رفتار مصرف افراطی خود نیستند و به نوعی از این رفتار خود غافل اند. بسیاری از خانوارها فکر می کنند مصرف افراطی به معنای فزونی هزینه نسبت به درآمد است و متوجه نیستند که فزونی هزینه نسبت به بودجه نیز نوعی رفتار مصرفی افراطی است که می تواند اثرات مخربی بر آینده آنان بگذارد؛ پس ضروری است که چنین خانوارهایی گام های جدی در خصوص کنترل رفتار مصرف افراطی خود بردارند. این امر مستلزم بودجه ریزی و رعایت دقیق آن، کنترل هزینه ها و تعیین اهداف پس انداز به صورت واقع بینانه است که در تمام این موارد توجه به وضعیت مالی خانواده لازم است.

طبق نتایج این پژوهش، حساب های ذهنی می تواند به عنوان ابزار خود کنترلی به افراد در کنترل رفتارهای مصرف افراطی کمک کند. یافته های پژوهش حاضر می تواند مشوق خوبی برای مشاوران مالی، نهادهای آموزشی و سیاست گذاران در برگزاری کارگاه های آموزشی برای بهبود مدیریت دارایی ها و ارتقای سطح خود کنترلی مالی افراد به حساب آید. همچنین، یافته های پژوهش حاضر تأکید دارد که مشاوران مالی و نهادهای آموزشی می توانند از حساب های ذهنی به عنوان ابزار خود کنترلی برای کنترل رفتارهای مصرف افراطی بهره ببرند.

پژوهش حاضر نیز همانند سایر پژوهش ها محدودیت هایی دارد. این پژوهش، رفتار مصرفی افراد را به صورت مقطعی و بر اساس اطلاعات مستخرج از پرسشنامه بررسی می کند که مبتنی بر دیدگاه خود افراد

افراطی مورد انتظار تأثیرگذار است (آنتونایدز و همکاران^۱، ۲۰۱۱). افرادی که دارای بودجه های دقیقی هستند، کنترل بهتری بر رفتارهای مصرف افراطی خود دارند. نتایج این پژوهش با این موارد سازگار است. دوم اینکه همانند نتایج پژوهش لی و هانا (۲۰۱۵) یافته های پژوهش حاضر نشان می دهد افرادی که دارای اهداف پس انداز هستند، احتمالاً هزینه های کمتر از درآمدها دارند. همچنین، اهداف پس انداز می تواند به عنوان مکانیسم خود کنترلی، باعث حداقل شدن رفتار مصرف افراطی در آمد، رفتار مصرف افراطی مورد انتظار و رفتار مصرف (خرید) افراطی اعتباری شود. از آنجا که پس انداز، فرایندی پویا و مستمر برای کنار گذاری بخشی از درآمد است، افرادی که اهداف پس انداز مشخص دارند، معمولاً رفتار مصرف افراطی ندارند. سوم اینکه ممکن است رفتار مصرف (خرید) افراطی اعتباری با پیش بینی مخارج (بودجه ریزی) و اهداف پس انداز هماهنگ نباشد؛ زیرا افراد عموماً از کارت های اعتباری استفاده منطقی نمی کنند. همانند نتایج پژوهش سوتیروپولوس و داستوس^۲ (۲۰۱۲)، نتایج پژوهش حاضر نشان می دهد افراد توجه چندانی به بودجه ریزی مخارج خود ندارند؛ بنابراین، انتظار می رود رفتار مصرفی آنان همانند دوستانشان باشد. این حالت معمولاً به بروز رفتار مصرف (خرید) افراطی اعتباری منجر می شود. همچنین، دسترسی به اینترنت می تواند باعث تشدید رفتار مصرف (خرید) افراطی اعتباری و در نتیجه افزایش بدهی ها شود؛ بنابراین، پیشنهاد می شود افراد به حساب های مالی خود توجه کافی کنند و در نظر داشته باشند که استفاده بی رویه از کارت های اعتباری همانند پرداخت های نقدی بی حساب و کتاب می تواند خطرناک باشد.

1. Antonides et al.
2. Sotiropoulos & d'Astous

- investment in Guatemala. *World Development*, 38(11), 1626-1641.
4. Antonides, G., De Groot, I. M., & Van Raaij, W. F. (2011). Mental budgeting and the management of household finance. *Journal of Economic Psychology*, 32(4), 546-555.
 5. Bernardelli, L. V., Plassa, W., & Paschoalino, P. A. T. (2022). Who is saving and how much? New evidence from Brazil. *Management Research: Journal of the Iberoamerican Academy of Management*, 20(3), 212-228.
 6. Chambers, V., & Spencer, M. (2008). Does changing the timing of a yearly individual tax refund change the amount spent vs. saved?. *Journal of Economic Psychology*, 29(6), 856-862.
 7. Cheema, A., & Soman, D. (2006). Malleable mental accounting: The effect of flexibility on the justification of attractive spending and consumption decisions. *Journal of Consumer Psychology*, 16(1), 33-44.
 8. Dadashi, M., Pakmaram, A., Rezaei, N., & Abdi, R. (2022). Providing a behavioral model of mental accounting decision-making based on psychological components through data theory and meta-composition. *International Journal of Nonlinear Analysis and Applications*, (in Press).
 9. Donou-Adonsou, F., & Basnet, H. C. (2019). Credit card delinquency: How much is the Internet to blame? *The North American Journal of Economics and Finance*, 48, 481-497.
 10. Fisher, R. J. (1993). Social desirability bias and the validity of indirect questioning. *Journal of Consumer Research*, 20(2), 303-315.
 11. Grubman, J., Bollerud, K., & Holland, C. R. (2011). Motivating and helping the overspending client: A stages-of-change model. *Journal of Financial Planning*, 24(3), 60-67.
 12. Habibah, U., Hassan, I., & Iqbal, M. S. (2018). Household behavior in practicing mental budgeting based on the theory of planned behavior. *Journal of Financial Innovation*, 4(1), 1-14.
 13. Lee, J. M., & Hanna, S. D. (2015). Savings goals and saving behavior from a perspective of Maslow's hierarchy of

است؛ در نتیجه، نمی‌تواند تصویر مناسبی از روند رفتار مصرفی افراد در طول زمان ارائه کند؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی رفتار مصرف افراطی و مؤلفه‌های مؤثر بر آن با استفاده از داده‌های طولی بررسی شود. همچنین، در پژوهش حاضر به متغیرهای جمعیت‌شناختی همچون سن، درآمد، سطح تحصیلات و اندازه خانوار توجه شده است؛ اما به‌طور مشخص، به اینکه افراد چه منطقه‌ای مصرف افراطی دارند، پرداخته نشده است. برای مثال، ممکن است الگوهای مصرف و پس‌انداز ساکنان مناطق روستایی با ساکنان مناطق شهری متفاوت باشد؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی درصدد بررسی رفتارهای مصرف افراطی برحسب مناطق جغرافیایی، متوسط هزینه زندگی در هر منطقه و چرخه کسب و کار (نوسانات مرتبط با فعالیت‌های اقتصادی و فرازونشیب‌های مربوطه) باشند.

هرچند تحقق برنامه‌ریزی و انضباط مالی بسیار دشوار است، برنامه‌ریزی دقیق می‌تواند به خانوارها در طراحی حساب‌های مالی ذهنی موردنیاز کمک کند. این کار می‌تواند باعث اجتناب از رفتارهای مصرف افراطی و قرارگیری در مسیر رفاه مالی شود.

منابع

۱. زمانی‌نژاد، نفسیه (۱۴۰۰). لازمه زندگی عادی در ایران؛ درآمد ماهانه ۱۰ میلیون تومان. کد خبر ۴۸۹۵۷۴، ۷ اردیبهشت ۱۴۰۰
<https://www.imna.ir/news/489574>
2. Zamanjad, N. (2021). *The necessity of normal life in Iran; Monthly income of 10 million Tomans*. News code 489574, May 7, 1400. Retrieved from: <https://www.imna.ir/news/489574>.
3. Adams, R. H. Jr., & Cuelcuecha, A. (2010). Remittances, household expenditure and

25. Shefrin, H. M., & Thaler, R. H. (1988). The behavioral life-cycle hypothesis. *Journal of Economic Inquiry*, 26(4), 609-643.
26. Shefrin, H., & Statman, M. (2000). Behavioral portfolio theory. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 35(2), 127-151.
27. Soman, D. (2001). The mental accounting of sunk time costs: Why time is not like money. *Journal of Behavioral Decision Making*, 14(3), 169-185.
28. Sotiropoulos, V., & d'Astous, A. (2012). Social networks and credit card overspending among young adult consumers. *Journal of Consumer Affairs*, 46(3), 457-484.
29. Sui, L., Sun, L., & Geyfman, V. (2021). An assessment of the effects of mental accounting on overspending behavior: An empirical study. *International Journal of Consumer Studies*, 45(2), 221-234.
30. Sussman, A. B., & Alter, A. L. (2012). The exception is the rule: Underestimating and overspending on exceptional expenses. *Journal of Consumer Research*, 39(4), 800-814.
31. Thaler, R. H. (1999). Mental accounting matters. *Journal of Behavioral Decision Making*, 12(3), 183-206.
32. Urminsky, O., & Goswami, I. (2015). Impatient to achieve or impatient to receive: How the goal gradient effect underlies time discounting. *ACR North American Advances*, 43, 74-79.
33. Xiao, J. J., & Anderson, J. G. (1997). Hierarchical financial needs reflected by household financial asset shares. *Journal of Family and Economic Issues*, 18(4), 333-355.
34. Yao, R., & Cheng, G. (2017). Millennials' retirement saving behavior: Account ownership and balance. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 46(2), 110-128.
35. Yuh, Y., & Hanna, S. D. (2010). Which households think they save? *Journal of Consumer Affairs*, 44(1), 70-97.
36. Zhang, C. Y., & Sussman, A. B. (2017). *The role of mental accounting in household spending and investing decisions*. Client Psychology. New York: Wiley, Chicago Booth Research Paper, (19-07).
14. Levin, L. (1998). Are assets fungible? Testing the behavioral theory of life-cycle savings. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 36(1), 59-83.
15. Li, G., Schoeni, R. F., Danziger, S., & Charles, K. K. (2010). New expenditure data in the PSID: Comparisons with the CE. *Monthly Labor Review*, 133(2), 29-39.
16. Liu, F., Yilmazer, T., Loibl, C., & Montalto, C. (2019). Professional financial advice, self-control and saving behavior. *International Journal of Consumer Studies*, 43(1), 23-34.
17. McGregor, S., & Ellison, M. B. (2003). A new research framework for family resource management applied to financial preparedness of midlife working couples. *International Journal of Consumer Studies*, 27(5), 395-405.
18. Merkle, C., Müller-Dethard, J., & Weber, M. (2021). Closing a mental account: The realization effect for gains and losses. *Journal of Experimental Economics*, 24(1), 303-329.
19. Muehlbacher, S., Kirchler, E., and Kunz, A. (2011). The impact of transaction utility on consumer decisions. *Zeitschrift für Psychologie*, 219(4), 217-223.
20. Muehlbacher, S., & Kirchler, E. (2013). Mental accounting of self-employed taxpayers: on the mental segregation of the net income and the tax due. *FinanzArchiv/Public Finance Analysis*, 69, 412-438.
21. Muehlbacher, S., & Kirchler, E. (2019). Individual differences in mental accounting. *Journal of Frontiers in Psychology*, 2866.
22. Peetz, J., & Buehler, R. (2009). Is there a budget fallacy? The role of savings goals in the prediction of personal spending. *Journal of Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(12), 1579-1591.
23. Schooley, D. K., & Worden, D. D. (2008). A behavioral life-cycle approach to understanding the wealth effect. *Journal of Business Economics*, 43(2), 7-15.
24. Shafir, E., & Thaler, R. H. (2006). Invest now, drink later, spend never: On the mental accounting of delayed consumption. *Journal of Economic Psychology*, 27(5), 694-712.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی